

Geel van het zand

Gedichten schrijven in de klas

Regenbooggedichten, elfen, naamdichten of herhalingsgedichten. Het zijn allemaal eenvoudige poëtische procedures, die een schat aan gedichten op kunnen leveren, ook in het werken met tweede-taalleerders en zelfs met leerlingen/cursisten in alfabetiseringsgroepen. In deze bijdrage geeft Ilonka Verdurmen van de *School der Poëzie* enkele voorbeelden van het werken met poëzie in de klas. Zij is poëziedocent en artistiek leidster van de School der Poëzie in Amsterdam.

ILONKA VERDURMEN/SCHOOL DER POËZIE, AMSTERDAM

School der Poëzie

De *School der Poëzie* uit Amsterdam ontwikkelt sinds 1994 speciale lesprogramma's om met leerlingen van allerlei niveaus gedichten te lezen en te schrijven. Docenten van de School der Poëzie geven, in aanwezigheid van de groepsleerkracht, poëzielessen. Er zijn speciale werkbundels samengesteld met gedichten in vele talen. Van deze gedichten is telkens de originele versie en de Nederlandse vertaling opgenomen, naast de mooiste gedichten uit de Nederlandse literatuur. Vanuit de School der Poëzie worden er ook lessen gegeven aan nieuwkomers die nog maar kort in Nederland zijn of die net een alfabetiseringscursus achter de rug hebben. Ook in die lessen is gebleken dat poëzie een grote kracht heeft. Leerlingen vinden het prettig gedichten te lezen die zijn geschreven door volwassenen, jongeren en kinderen uit hun eigen land. Dat geeft de mogelijkheid ervaringen te herkennen en te delen. Daarnaast hebben de leerlingen een grote behoefte zich te uiten en te vertellen over wat ze hebben meegemaakt. In een dichtertelijke vorm gaat dat vaak makkelijker dan in een gesprek of in een verhaal of verslag. Ook luisteren de leerlingen graag

naar gedichten, zelfs als niet van elk woord helemaal duidelijk is wat het betekent. Gedichten zijn vaak klankrijk en sfeervol. Dat maakt ze aantrekkelijk ook zonder dat ze letterlijk te volgen zijn. Vaak begrijpen de leerlingen de gedichten op een gevoelsmatig niveau. Zo kozen leerlingen bijvoorbeeld uit een van de werkbundels het gedicht 'Voor een verre prinses' van Slauerhoff met regels als 'Uw land is zoo ver van mij verwijderd' en 'op vleug'len van verlangen rustloos reizend'. Of ze kozen een gedicht van Vasalis met de regel 'In het hart van de storm zit ik stil'.

Zelf gedichten maken

Uit wat leerlingen zelf schrijven blijkt vaak dat ze wel degelijk ervaring hebben met het gebruik van beeldspraak en vergelijkingen. Gedichten met herhalingen of alliteraties worden vaak zeer gewaardeerd. Beelden uit hun eigen taal en cultuur vinden een vertaling en vorm in het Nederlands: 'Zelfs alle rozen die ik plantte voor elke dag dat ik jou zorgen gaf, vallen in de rozentuin van jouw liefde niet op' of 'Ik wist niet dat ik moest op een vlammenzee varen'.

De medewerkers van de School der Poëzie corrigeren meestal de spelfouten en verbeteren ook de grammaticale fouten zoveel mogelijk. Maar ze proberen wel de wijze van formuleren intact te laten omdat anders de poëzie van de tekst te veel geweld wordt aangedaan. Ritme en zeggingskracht moeten zo veel mogelijk behouden blijven.

Soms zoeken leerlingen elk woord op in een woordenboek en kunnen ze de lezer of luisteraar diep ontroeren met hun gedicht. Bijvoorbeeld het regenbooggedicht van een leerling uit Angola.

*De grond van Angola
Rood van het bloed
Wit van de skeletten
Verlaten als een rivier zonder water
Hoe accepteer ik dit
Hoe kan ik dit beeld kwijtraken
Wanneer wordt dit mijn beeld
Geel van het zand
Groen van de bomen
Vol met lachende mensen*

Didactische suggesties

Enkele opdrachten die kunnen worden uitgevoerd met leerlingen met een

beperkte woordenschat in het Nederlands:

A Regenbooggedichten

- 1 Schrijf op het bord (het liefst met krijt in verschillende kleuren) de kleuren van de regenboog: rood – oranje – geel – wit – groen – blauw – paars.
- 2 Bespreek de kleuren met de leerlingen. Vraag ze dingen, bloemen en vruchten te noemen (of aan te wijzen) die rood zijn, dan oranje, geel, enzovoort.
- 3 Iedere leerling maakt een lijstje met bijvoorbeeld drie woorden bij elke kleur.
- 4 Leg uit hoe je met deze woorden korte regels kunt maken. Doe het eerst voor op het bord. Bijvoorbeeld: Geel: zonnebloemen, maïs, bananen.
 - Zo geel als zonnebloemen.
 - Zo geel als maïs.
 - Zo geel als bananen.
- 5 Deel nu gekleurde velletjes A4 uit en indien mogelijk kleurpotloden of stiften. De leerlingen maken op het gekleurde vel een regenboog van woorden. Met een rood potlood schrijven ze de zinnen over de kleur rood op, het liefste in de vorm van een boog. Dan komen de zinnen met oranje, geel, enzovoort.

B Elfen

Elfen kunnen geschreven worden over heel veel verschillende onderwerpen. Maak eerst een paar elfen met de klas op het bord. De eerste regel bevat één woord, de tweede regel twee woorden, de derde regel drie en de vierde regel vier, de vijfde regel heeft slechts één afsluitend woord. Het is mogelijk om per regel een extra opdracht te geven, bijvoorbeeld: het gedicht gaat over iets wat of iemand die je mist.
De eerste regel: *Ghana*

De tweede regel vertelt over hoe het er daar uit ziet: *drukke stad*

De derde regel vertelt over wat je daar kunt horen: *mensen roepen hard*

De vierde regel vertelt over wat jij daar doet of zou willen doen: *ik ga naar moeder*

De vijfde regel vertelt hoe je je voelt: *blij*

Onderwerpen als 'school', 'oorlog' of 'meisjes' en 'jongens' kunnen ook op die manier aan de orde worden gesteld.

Land

Eigen land

Mijn eigen land

Ik wil terugkomen

Later

Alleen

Ik ben

Soms heel alleen

Ik voel me alleen

Alleen

C Woordbeelden

Woordbeelden kun je het beste eerst op het bord maken en dan een soort dictee geven dat de leerlingen individueel kunnen uitvoeren. Bij een woordbeeld wordt een woord zo geschreven en getekend dat een of meer letters de inhoud van het woord weergeven. Bijvoorbeeld het woord 'zee': je schrijft alle dwarsliggende streepjes (tussen de z en de e's) in de vorm van een golflijntje. In het woord 'zon' teken je de o als zonnetje. In het woord 'oog' teken je de o's als ogen. Meestal pakken de leerlingen het heel snel op en kunnen om beurten op het bord een woordtekening komen maken.

D Herhalingsgedichten

Je neemt een eenvoudig begrip, bijvoorbeeld 'feest'. Eerst schrijf je met de leerlingen op het bord een verzameling

woorden op die volgens jou horen bij een 'feest'. Wat doe je, hoe versier je een ruimte, wat voor kleren trek je aan, wat eet je en wat drink je? Dan stel je het gedicht samen. Een voorbeeld:

Kom op mijn feest

We hebben cadeautjes

Kom op mijn feest

We hebben muziek, bier en chocola

Kom op mijn feest

We gaan dansen, lachen en kletsen

Ook gedichten over gevoelens zijn op deze manier samen te stellen:

Ik ben blij

Ik ga lachen

Ik ben blij

Ik ga dansen

Ik ben blij

Ik ga feesten en naar de disco

E Naamgedichten

Schrijf onder elkaar de letters van je naam of de letters van de naam van iemand die belangrijk voor je is of de naam van een land of een stad. Verzin nu voor elke letter van de naam een woord dat met dezelfde letter begint en maak dan een gedicht waarbij de regel begint met dat woord:

Het hart van mijn land was Hargeisa

Alleen zijn is verdriet hebben

Rozen waren prachtig in mijn land

Geluk hadden we voor de oorlog

*Eenzaamheid, soms heb ik een gevoel van
eenzaamheid*

Iedereen groette elkaar elke dag

Samen zijn met je familie is het beste

Afen toe wil ik terug naar mijn eigen land

F Herinneringsgedichten

Vraag de leerlingen naar hun herinneringen. Probeer alle zintuigen in het

gedicht te betrekken. Geuren, kleuren, geluiden, woorden, bijzondere plaatsen en gebeurtenissen. Vraag voortdurend door naar details.

*Ik herinner me de fruitbomen van mijn land
de sapetielle, de manja, de sterappels
de biranbi-bomen*

*Ik herinner me het ruisen van de rivier
Het kletteren van een waterval
Ik herinner mij de geur van Surinaams eten*

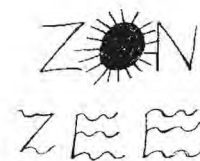
*De moksi alesie, massoesarijst, bitawirie
Oh dat heerlijke eten
Ik herinner mij dat ik elke middag met mijn
neeffes en nichtjes djoel en tikkertje speelde*

*Ik dacht wat een leuk en gezellig land
Ik voelde de hitte en het warme weer
Ik voelde de regen over mijn lichaam lopen*

Voor meer informatie kunt u terecht op de website www.schoolderpoezie.nl of op woensdag en donderdag na 10.00 uur bellen met Enny Schmitz, telefoon 020-3307817. Info@schoolderpoezie.nl

Zon en zee

Gedichten schrijven in de alfaklas

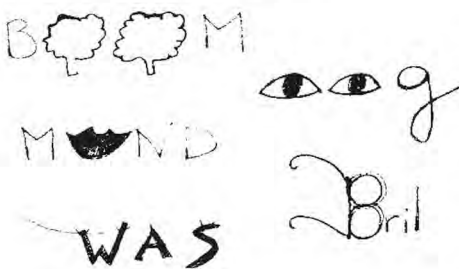
De *School der Poëzie* (zie hiervoor) was ook op de Lieven de Keyschool in Haarlem. Daar werd gewerkt met een alfa/mlk-klas. Voor wie het idee had dat de poëzie die Ilonka Verdurmen laat zien niet is weggelegd voor alfabetiseringsleerlingen: Henny Jellema geeft een mooi voorbeeld van het tegendeel.

HENNY JELLEMA/LIEVEN DE KEYSCHOOL, HAARLEM

Bij ons op school, de Lieven de Keyschool in Haarlem, werd in april van het afgelopen schooljaar meegewerkt aan het gedichtenproject van de School der Poëzie. Op dat moment was er bij ons geen klas met 'pure analfabeten'. Wij hebben twee alfaklassen die – weliswaar met geregelde tussentijdse instroom – aan het begin van het schooljaar als alfa/mlk-klas starten. De analfabete leerlingen beginnen vrijwel meteen bij de start van het jaar met leren lezen en schrijven. De meeste leerlingen waren in april de allereerste fase van het aanvankelijk lezen ruim gepasseerd. Maar gelet op de aard van de groep hielden de gastdocenten van de School der Poëzie rekening met zwakke lezers.

Bij de eerste les deelde de gastdocente boekjes uit met gedichten. De leerlingen

mochten gewoon een tijdje gedichten lezen. Iedereen mocht daarna een gedicht uitkiezen om voor te lezen. Dat alleen is al voldoende om een klas met alfabetiseringsleerlingen enthousiast te krijgen. Laten horen dat je kunt lezen! Dat doen ze graag. Vervolgens stelde de docente voor dat de leerlingen nu zelf een gedicht zouden gaan maken, maar wel samen. Te beginnen met één woord. Al associërend kwamen de leerlingen tot de volgende bloempjes van visuele poëzie.

Daarna mochten alle leerlingen vrij associëren rond het thema 'jouw eigen land'. Per persoon werd gevraagd waar aan hij of zij dacht bij het eigen land. Vervolgens werden de leerlingen aan het werk gezet om daarmee hun eigen gedicht te schrijven. 'Desnoods met één woord,' zei de gastdocente. Dat vonden ze wel moeilijk. Het leek er eerder op dat ze dachten 'hoe meer woorden hoe beter'. Ze vroegen steeds meer woorden ('Ik wil dit woord gebruiken. Juffrouw, hoe schrijf je ook al weer "vergeten"?'). Uiteindelijk hebben ze gedichten gemaakt die zich niet of nauwelijks onderscheidden van wat niet-analfabeten zouden doen. Ze vragen gewoon wat vaker 'Hoe schrijf je dit..?' En je hoeft bepaald niet de beste speller te zijn om een mooi gedicht te maken. Een leuke ervaring. ●

Een nieuwe Alfa-toets

Sinds afgelopen september is de nieuwe *NT2 Profieltoets Alfabetisering* beschikbaar. In de nieuwe toets zijn de onderdelen 'Fluency', 'Lezen' en 'Schrijven' vernieuwd. De *Spreektoets* is vervangen door een compleet nieuwe toets: de toets *Gespreksvaardigheid*. In de vorm van communicatieassessments laat de cursist zijn of haar gespreksvaardigheid zien. In dit artikel gaan we in op deze nieuwe toetsvorm.

ASHRA SUGITO EN IRMA KOERHUIS/BUREAU ICE, LIENDEN

Piepjestoets

'U krijgt een nieuwe docent. U wilt weten hoe zij heet. Wat vraagt u?'

'Piep!'

Cursist: 'Eh... nieuwe docent... weet niet.... eh... hoe heet?'. 'Piep!'

In traditionele spreektoetsen NT2 moeten cursisten in een kunstmatige situatie binnen een bepaalde tijd reageren op een stimulus in de vorm van gesproken tekst, al dan niet voorzien van illustraties. Dit is de zogenoemde 'piepjestoets', genoemd naar het 'piepje' dat afgaat om aan te geven dat de spreek-tijd van de cursist voorbij is. De spreektoets uit de vorige versies van de NT2 *Profieltoetsen Alfabetisering* (1999 en 2001) verliep op deze manier.

Cursisten in het alfabetiseringsonderwijs zijn zelden gewend om in zo'n kunstmatige situatie te spreken, waardoor ze bij een piepjestoets vaak dichtklappen. Hoewel de onderwerpen in een dergelijke toets wel functioneel en realistisch kunnen zijn, is het praten tegen een cassettebandje dat niet. Alfabetisanten maken tijdens hun traject ook geen (of nauwelijks) gebruik van talenpractica, in tegenstelling tot veel andere NT2-cursisten. In het alfabetiseringsonderwijs wordt spreek-

vaardigheid eerder in de vorm van reële spreekoefeningen, taalriedels en rollenspellen geoefend. Uit het veld kwamen dan ook signalen dat de piepjestoets een struikelblok vormde voor cursisten.

De toets Gespreksvaardigheid

In het *Raamwerk NT2*¹, is er een aparte vaardigheid in het NT2-onderwijs geïntroduceerd: 'gesprekken voeren' (naast 'spreken' als monoloog). Dit is de interactie tussen spreken en luisteren. In het kader van het competentiedenken ligt een toets gespreksvaardigheid in realistische en functionele contexten veel meer voor de hand dan een aparte spreektoets. Spreken is meer dan het houden van een monoloog en communicatie is nooit eenrichtingsverkeer. Vooral minder taalvaardigen zijn voor een succesvolle communicatie sterk afhankelijk van hun gesprekspartner. Voor een dergelijke manier van toetsen betekent dat dat de communicatiepartner (de assessor) ook een belangrijke rol krijgt in het toetsprotocol.

De gespreksvaardigheid die nodig is om te communiceren binnen alledaagse contexten kan getoetst worden in de vorm van zogenoemde 'communicatie-assessments'. Hierin kan een cursist laten zien hoe hij zich in de praktijk

redt. In die praktijk wordt een gesprek meestal gestuurd door de gesprekspartner of bestaat een gesprek op zijn minst uit interactie. Bij een communicatieassessment wordt de cursist in een functionele en herkenbare context geplaatst, waarin mondelinge interactie plaatsvindt. Deze toetsvorm is sterk in opkomst en sluit aan bij recente ontwikkelingen op het gebied van competenties en assessments.

Naast de toets *Gespreksvaardigheid* van de NT2 Profieltoets Alfabetisering zijn sinds afgelopen september voor NT2-cursisten communicatieassessments NT2 verkrijgbaar via Bureau ICE.

De nieuwe toets *Gespreksvaardigheid* uit de NT2 Profieltoets Alfabetisering is gebaseerd op de niveaus A1, A2 en B1 van het Raamwerk NT2, vaardigheid 'gesprekken voeren', én de algemene criteria voor NT2-niveaus zoals die zijn opgenomen in de standaardtoetsen NT2 van Bureau ICE, waaronder ook de vorige spreektoets van de NT2 Profieltoets Alfabetisering. In eerste instantie was ervoor gekozen om de toets volledig te baseren op het Raamwerk NT2, maar dat bleek onvoldoende gespecificeerd voor toetssituaties. Daarom zijn de criteria aangevuld met meer concrete uitwerkingen uit de

algemene criteria van de standaardtoetsen NT2 van Bureau ICE.

Hoe werkt de toets Gespreksvaardigheid?

De cursist wordt in de les door middel van oefenassessments al voorbereid op de toetsvorm. Het is dan ook uitdrukkelijk de bedoeling dat daarmee ruim van tevoren geoefend wordt zodat cursisten op de toetsdag zelf niet verrast worden. Ook de docent kan dit moment gebruiken om te oefenen met deze vorm van toetsing. Meestal is het participeren in een rollenspel wel vertrouwd vanuit de lessituatie; ook daar worden telefoongesprekken geoefend en worden er situaties uit de realiteit nagespeeld. De werkvorm zal voor zowel de meeste cursisten als voor de docenten dan ook niet onbekend zijn.

De locatie is niet meer een gewoon leslokaal vol tafels en stoelen of een kantoor-tje. Het toetslokaal kan bestaan uit verschillende ‘hoeken’, bijvoorbeeld een winkel en een postkantoor. De cursist wordt zowel mentaal als fysiek in de context geplaatst, wanneer hij of zij meegenomen wordt naar een hoek. Het lokaal is dus een soort toetscircuit, waar bij de cursist in de verschillende hoeken steeds een ander assessment wordt afgenomen. De settings zijn zo gekozen, dat ze voor de meeste cursisten herkenbaar zijn. Bij de opdrachten die voor een cursist niet herkenbaar zijn, worden suggesties gegeven voor alternatieven. De docent en de cursist krijgen bij elke opdracht een duidelijk omschreven rol toegewezen.

De assessments worden in oplopende moeilijkheidsgraad afgenomen, zodat het mogelijk is te stoppen met de toets als de cursist zijn ‘plafond’ heeft bereikt. Het eindeloos toetsen omdat de toets nu eenmaal zo lang is, is hiermee ver-

leden tijd. De toets begint met een filter waarmee gekeken wordt of het zinvol is om de cursist te toetsen. Dat betekent dat niet-toetsbare cursisten niet vermoeid worden met opgaven die ze toch niet kunnen maken. De toets voorziet ook in een ‘uitloopmogelijkheid’: een opgave waarmee u kunt beoordelen of het zinvol is om de cursist verder te toetsen op niveau B1. Ter illustratie volgt hieronder een deel van een oefenopdracht. Boven in de kolommen staat wat de docent en de cur-

sist moeten doen of zeggen, daaronder staat tussen aanhalingstekens een voorbeelduiting.

Oefenen in de les: ‘Iets kopen in de winkel’

Instructietekst voor de cursist (voorgelezen door de docent)
Er is een feest. U moet spullen kopen voor het feest. U krijgt een lijstje mee. (Geef het ‘lijstje’ met plaatjes en de portemonnee.) Dit is de winkel waar u de spullen moet kopen. Ik werk in de winkel.

Cursist	Docent
	Groet 'Goedemorgen.'
Groet 'Goedemorgen.'	
	Vraagt (indien nodig) waarmee u de klant kunt helpen. 'Waarmee kan ik u helpen?'
Geeft aan wat hij wil. 'Ik zoek bekers.'	
	Reageert op verzoek, vraagt naar aantal. 'O bekers, die heb ik hier staan, hoeveel hebt u er nodig?'
Geeft aantal aan. 'Tien.'	
	Vraagt of klant nog meer wil. 'Alstublieft, bekers, anders nog iets?'
Reageert op vraag. 'Ja, kaarsen.'	
	Legt artikel erbij, noemt prijs en vraagt of de klant meedoet aan spaarplan. 'Dat is dan 3 euro 75. Spaart u dukaten?'
Geeft aan of hij interesse heeft in sparen en betaalt. 'Nee/Ja zeker.' Eventueel: vraagt naar het spaarplan. 'Wat is dat?'	
	Legt eventueel uit, groet en sluit af. Geeft wisselgeld. 'U kunt sparen voor korting'/Oké, alstublieft, tot ziens.'
Reageert op groet. 'Dag.'	

Figuur 1 Deel van een oefenopdracht bij de toets Gespreksvaardigheid

De instructie gebeurt uitsluitend mondeling, zodat er geen andere vaardigheden nodig zijn om de opdracht te kunnen uitvoeren. Ook bij de uitvoering van de opdracht wordt er geen beroep gedaan op schriftelijke vaardigheden. Zo wordt er wel met 'boodschappenlijstjes' gewerkt, maar dan met plaatjes van de producten die gekocht moeten worden. Wanneer de cursist moet afrekenen, wordt ervoor gezorgd dat hij maar één bankbiljet heeft, zodat hij niet hoeft te rekenen en zich volledig kan concentreren op de gespreksvaardigheid.

Globale of diagnostische beoordeling

De assessor kan de assessments op twee verschillende manieren beoordelen, namelijk door middel van:

- Een globaal beslismodel, waarmee wordt gekeken of de cursist de getoetste onderdelen van het betreffende niveau beheerst. Voor het vaststellen van een beheersingsniveau (hiermee wordt voldaan aan de eisen bij de afsluiting van het inburgeringstraject) is dit model voldoende. Er moeten wel minimaal drie opdrachten voldoende gemaakt zijn om een niveau-uitspraak te kunnen doen.
- Een diagnosemodel, waarmee het mogelijk is om een meer gedetailleerde uitspraak te doen over de stand van zaken van de gespreksvaardigheid van de cursist. Met dit model wordt in kaart gebracht welke aspecten een cursist al beheerst van een bepaald niveau en aan welke onderdelen een cursist nog moet werken.

De toets kan hiermee niet alleen gebruikt worden bij het afsluiten van een alfabetiseringstraject, maar ook als

voortgangstoets voor gespreksvaardigheid bij alfabetisanten.

De praktijk

Het gaat hier om een totaal nieuwe toetsvorm, waarbij alle aspecten uitgebreid bestudeerd moesten worden. Daarom is gekozen voor een proefafname in de vorm van een kwalitatieve pilot. De toets Gespreksvaardigheid wordt individueel afgenomen. De rol van de assessor is daarbij erg groot. In tegenstelling tot bijvoorbeeld een toets als Fluency (die ook goed door een afnameleider kan worden afgenomen) moet de toets hier worden afgenomen door een alfa-docent. Aan de pilot is deelgenomen door een groep cursisten en twee docenten. De reacties van de docenten en de cursisten waren positief.

De docenten waren vooral te spreken over het functionele karakter van de toets. Ze vonden de toetsvorm een hele verbetering ten opzichte van de piepjestoets. Ook de cursisten vonden het prettig om op deze manier hun gespreksvaardigheid te tonen. Het idee dat ze een toets moesten maken, maakte sommige cursisten vooraf zenuwachtig. Dat verdween echter snel toen ze de opzet van de toets begrepen. Boodschappen doen de meeste cursisten immers wel vaker. Bij de instructie gaven sommige cursisten zelfs al aan wat ze dachten te moeten doen, zodra ze de setting zagen.

Bij de pilot is gekeken of het mogelijk is om de assessor tijdens de afname al te laten beoordelen. Dit bleek erg lastig te zijn. Docenten waren zo bezig met hun rol als afnemer dat er niet nog een rol als beoordelaar bij kon. Daarom is het raadzaam twee personen bij de afname te betrekken. De een neemt de

toets af en speelt dus de wisselende rollen in de assessments, en de ander observeert voor de beoordeling van de toets. Dit kost tijd, maar in de praktijk worden de spreektoetsen op dit niveau al individueel afgenomen. Het is niet altijd haalbaar om een tweede persoon beschikbaar te hebben bij de afname, daarom wordt net als bij de traditionele spreektoetsen sterk aangeraden om de assessments op te nemen op band, zodat die later nog eens teruggeluisterd kunnen worden.

De voorbereiding vergt meer tijd dan bij een traditionele spreektoets. Het is immers niet zo moeilijk om, bij wijze van spreken, een cassettebandje te starten en de cursist af en toe eens bemoeigend toe te knikken. Bij deze toets spelen de assessoren een belangrijke rol bij zowel afname als bij de beoordeling. Nog meer dan bij andere toetsen is het erg belangrijk dat de toets correct wordt afgenomen: de afname en beoordeling van de toets zijn beide gevoelig voor subjectiviteit. Een docent/assessor moet daarom goed weten welke rollen hij of zij gaat spelen, welk taalgebruik daarbij hoort en hoe het gesprek moet verlopen. Door middel van een duidelijke instructie in de handleiding wordt de docent zo goed mogelijk voorbereid. Wij raden docenten/assessoren die met de toets gaan werken, dan ook aan om een beoordelaarstraining te volgen, zoals die er ook is voor het beoordelen van de schrijftoetsen en de traditionele spreektoetsen. Een dergelijke training leidt een docent op tot assessor, zodat hij of zij communicatieassessments kan afnemen en beoordelen. Dit is niet alleen nuttig voor de toets *Gespreksvaardigheid* van de NT2 Profieltoets Alfabetisering, maar ook voor het afnemen en beoordelen van

O N D E R D E L O E P

andere communicatieassessments. Bureau ICE verzorgt praktijkgerichte trainingen, waarin assessoren leren om de communicatieassessments op een effectieve, betrouwbare manier in te zetten. Ze krijgen tips en handvatten om, aan de hand van de afname van een assessment, op een adequate manier te beoordelen en te diagnosticeren.

Behalve de inhoudelijke voorbereiding van de toets, vergt de toets Gespreksvaardigheid ook een goede organisatorische voorbereiding. Er moet materiaal verzameld worden en er moet een toetslokaal ingericht worden. Veel van de benodigde materialen worden vaak al in alfabetiseringsklassen

gebruikt, bijvoorbeeld een telefoon. Alfadocenten zijn gewend te werken met concrete materialen en beschikken veelal over een collectie met allerlei materialen. Andere zaken, zoals plastic bekertjes en een pakketje om op te sturen, zijn zo verzameld. Bovendien hoeft het materiaal slechts één keer verzameld te worden. Voor het inrichten van het lokaal is in de handleiding een voorbeeldplattegrond opgenomen. Sommige assessments kunnen op dezelfde plek worden afgenomen, waardoor er slechts vier 'hoeken' nodig zijn, terwijl er in totaal zeven assessments zijn. Wanneer het lokaal volgens deze plattegrond wordt ingericht, kost de inrichting niet meer dan een kwartier.

Je zou de cursist het liefst observeren in een reële situatie, bijvoorbeeld in een winkel. Omdat dat praktisch niet haalbaar is en omdat de factoren voor het beoordelen daarvoor moeilijk gestandaardiseerd kunnen worden, is deze vorm – die de praktijk benadert – toch een prima alternatief. Uit de reacties van cursisten blijkt dat de toets een hele verbetering is ten opzichte van de vorige toets. Verschillende cursisten vroegen na afloop van de toets verbaasd of dat alles was en of ze wel echt klaar waren! ■

Noot

¹ Onderdeel van: *Naar een Portfolio NT2, BVE-Raad, De Bilt, 2002.*

U I T H E T V E L D

Televisielessen in de alfagroepen

In Alphen aan den Rijn is men sinds 1999 bezig met de ontwikkeling van een leerlijn 'Spoken en luisteren' voor alfabetisering NT2 (zie ook ALFA-nieuws nummer 3 van deze jaargang). In dit artikel doen twee docenten/ontwikkelaars van het ID College verslag van een onderdeel daaruit, de televisielessen.

ANK HILDERINK EN LENY VAN ROSSENBERG/ID COLLEGE, ALPHEN AAN DEN RIJN

Vanaf 1999 zijn wij op het ID College in Alphen aan den Rijn bezig geweest met het ontwikkelen van de inhoud en het materiaal voor een leerlijn 'Spoken en luisteren' voor alfabetiseringsgroepen NT2. Op dit moment is het materiaal in conceptvorm af en wordt er in alle alfabetiseringsgroepen mee gewerkt.

De leerlijn bevat verschillende onderdelen ter bevordering van het spreken en/of luisteren: woordenschat, dialogen, taalriedels, televisielessen en buitenschoolse opdrachten. Elk van deze onderdelen komt wekelijks aan de orde. Per les ligt het accent op één van deze items. De *televisielessen* komen dus elke week in het programma terug.

Voor de inhoud van deze lessen wordt gebruik gemaakt van verschillende materialen, zoals de POV-banden (Stichting Projecten Opvang Vluchtelingen), uitzendingen van *Sesamstraat*, het *Jeugdjournaal* of het *Klokhuis*. We hadden verschillende redenen om de televisielessen op te nemen in de leerlijn ‘Spoken en luisteren’:

- Door gebruik te maken van televisie-uitzendingen worden de deelnemers gestimuleerd om te luisteren naar gesproken Nederlands *buiten* de les. Het spreektempo waarmee zij worden geconfronteerd, is niet aangepast aan hun niveau van luistervaardigheid. Dat is soms lastig maar het is wel het Nederlands waar zij in het dagelijks leven mee te maken krijgen.
- Dankzij de televisielessen moeten de deelnemers luisteren naar andere Nederlandssprekenden dan hun docenten. De deelnemers geven immers vaak aan dat zij het Nederlands alleen begrijpen als hun eigen docent met hen praat. Andere mensen vinden zij vaak niet te volgen, bijvoorbeeld omdat het woordgebruik anders is en het spreektempo te hoog.
- Door het kijken naar actuele televisieprogramma’s wordt er een relatie met de buitenwereld gelegd.
- Door de televisie de les binnen te halen worden de deelnemers zich ervan bewust dat er ook op andere momenten Nederlands geleerd kan worden.
- De onderwerpen van de televisieuitzendingen vormen een stimulans voor het vrije spreken.

Om een beeld te geven van de manier waarop de televisielessen worden vormgegeven, volgt hieronder een voorbeeld van een les met het Jeugdjournaal.

A Vooraf worden de volgende afspraken gemaakt:

- Van de deelnemers wordt verwacht dat zij ter voorbereiding van de les thuis naar het Jeugdjournaal kijken. De docent spreekt met de deelnemers een kijkdag af.
- De deelnemers noteren in hun agenda wanneer zij naar het Jeugdjournaal moeten kijken.
- De deelnemers krijgen vooraf een vraag mee naar huis. Bijvoorbeeld: welk onderdeel vond je het leukst (moeilijkst, makkelijkst, meest interessant)?

B Voorbereiding door de docent:

De docent neemt het Jeugdjournaal op van de dag die met de deelnemers is afgesproken.

- De docent bepaalt welke onderwerpen in aanmerking komen voor behandeling in de les. Als de groep voor het eerst naar het Jeugdjournaal kijkt, is ‘het weer’ en eventueel een kort, concreet onderwerp goed te gebruiken.

- Is de groep al wat aan het Jeugdjournaal gewend, dan worden er twee of drie onderwerpen uitgekozen, afhankelijk van de lengte en de moeilijkheidsgraad. Ook is het mogelijk om zo nu en dan alleen de korte items te gebruiken.
- Bij de gekozen onderwerpen worden door de docent kijk- en luistervragen gemaakt.

C Uitvoering van de les:

- De televisieles begint altijd met de vraag die de deelnemers als huiswerk hebben opgekregen. Op deze manier voelen de deelnemers meer de noodzaak om thuis te kijken.
- Daarna laat de docent het Jeugdjournaal onderwerp voor onderwerp zien. Na elk onderwerp kruisen de deelnemers op een werkblad aan hoeveel procent zij van dat onderwerp begrijpen (zie kader). Met behulp van een lijn of een staafdiagram kan het begrip percentage worden gevisualiseerd, waardoor dit begrip voor de deelnemers goed is uit te leggen. (Het begrip percentage wordt door ons op verschillende momenten gebruikt zoals voor het bespreken van de presentie en bij de uitslag van de toetsen.)
- De docent laat het door haar of hem gekozen onderwerp nogmaals zien en gebruikt daarbij kijk- en luistervragen. Kijk- en luistervragen moeten, zeker in het begin, een eenduidig antwoord hebben. Bijvoorbeeld: in welk land is deze

TV JEUGDJOURNAAL	NEDERLAND 3	18.50 uur – 19.00 uur
Datum: _____ Naam: _____ Groep: _____		
Hoeveel procent (%) begrijp ik?		
Onderwerp	100%	80% 50% 30% 0%
1 _____	_____	_____
2 _____	_____	_____
3 _____	_____	_____
4 _____	_____	_____
5 _____	_____	_____
6 _____	_____	_____
7 _____	_____	_____
8 _____	_____	_____
9 _____	_____	_____
10 Het weer	_____	_____

U I T H E T V E L D

aardbeving? Op welke dag was de aardbeving? Hoe laat was de aardbeving? Hoeveel mensen zijn doodgegaan? Alle vragen worden mondeling behandeld; het is dus niet noodzakelijk om een werkblad te maken.

- Als de groep al wat verder in het leerproces is, kunnen de deelnemers na elk onderwerp hun eigen mening geven. Dit vinden de meesten lastig en het kost enige tijd voordat de meningen wat genuanceerder worden. Als dit echter als een vast onderdeel in de les terugkomt, zullen de deelnemers er steeds vaardiger in worden.

D Bewustwording:

Zoals onder A is beschreven, streven we met de televisielessen verschillende doelen na. Uit ervaring weten we dat deelnemers niet automatisch in staat zijn om het belang van, in dit geval, de televisielessen in te zien. De docent vervult hierin een belangrijke rol. Suggesties:

- De docent suggereert regelmatig dat de deelnemers zo vaak mogelijk naar het Jeugdjournaal kijken. Naarmate ze meer naar het Jeugdjournaal kijken, zullen ze steeds meer zelf gaan begrijpen. Ze hebben de uitleg van hun docent dan steeds minder nodig.
- Door elke les te noteren of de deelnemers naar het Jeugdjournaal hebben gekeken, worden zij zich bewust van hun kijkgedrag.
- Dit overzicht (hoe vaak kijkt de deelnemer naar het Jeugdjournaal) is goed te gebruiken, als de docent na twee maanden samen met de deelnemers het blad 'Hoeveel pro-

cent (%) begrijp ik?' vergelijkt met het allereerste blad.

Inmiddels vormen de televisielessen al een aantal jaren onderdeel van het programma. In de praktijk is gebleken dat de docenten in het begin veel energie moeten stoppen in het stimuleren van de deelnemers om thuis naar de Nederlandse televisie te kijken. Na verloop van tijd werpt dit echter zijn vruchten af.

Eén deelnemster draait de tv tijdens het koken zodanig dat zij naar het Jeugdjournaal kan kijken, terwijl ze bezig is met de voorbereidingen van de maaltijd. Een andere deelnemster kon in eerste instantie via een schotel alleen buitenlandse zenders ontvangen op haar toestel. Zij heeft veel met haar zoon moeten praten, voordat hij bereid was om ook de Nederlandse zenders te installeren, maar het is haar gelukt. Het overgrote deel van de deelnemers kijkt thuis ter voorbereiding op de les in de klas. Een aantal van hen kijkt zelfs meerdere keren per week. Ook zijn er deelnemers die, dankzij de stimulering van de docenten, met hun kinderen naar het Jeugdjournaal kijken.

Dat het kijken naar de televisie soms verrassende reacties van de deelnemers oplevert, bewijzen deze opmerkingen: 'Mijn buurvrouw zegt al jaren "schatjes" tegen mijn kinderen. Nu pas weet ik wat het betekent. Ik heb dat nooit geweten.'

Na een uitzending over gezonde voeding reageerde een cursist als volgt: 'Ik dacht: patat is gezond. Want alle Nederlanders eten patat.'

D E K R A N T I N D E K L A S

'De pot met gouden munten' is een bewerking van het verhaal 'De deugd wordt beloond' uit Punjab, India. Oorspronkelijk handelt het verhaal over twee broers: de een is heel ijverig en gierig, de andere lui. De luie broer laat alles aan het lot over. Die visie wordt in dit verhaal beloond.

Het verhaal van deze aflevering is door de auteur, Maria van Donkelaar, in haar klas behandeld. 'Ik werkte daarbij in drie stappen. Na het lezen van het verhaal behandelde ik eerst een aantal sleutelwoorden. Bij dit verhaal was dat in de eerste plaats het woord "lui", maar ook de woorden "schoorsteen" en "wesp" waren maar vaag bekend. Na het bespreken van deze woorden heb ik het verhaal nog een keer gelezen en daarna begripsvragen gesteld: "Hoe...? Wat...? Waarom...?" Vervolgens heb ik het verhaal twee lessen later nog een keer gelezen, maar eerst heb ik gevraagd of iemand nog wist waarover het verhaal ging. Sommige cursisten konden een korte samenvatting geven. Na lezing van het verhaal heb ik ook aan minder goede cursisten gevraagd een samenvatting te geven.'

MARIA VAN DONKELAAR/ROC ZADKINE, ROTTERDAM